

V I N T A G E

Raul Dona (1873–1924) s-a născut în familia generalului Nicolae Dona și a Emiliei, fiica lui Cristian Virt Pester, antreprenor al Școlii de Arte. După obținerea titlului de doctor în medicină și a dreptului de liberă practică, Raul Dona și-a început cariera în 1898, la Roșiorii de Vede, încheindu-și stagiul de medic secundar la București, în 1903. În februarie 1916, s-a căsătorit cu Niculina Delavrancea, cea de-a treia fiică a scriitorului Barbu Delavrancea, absolventă a Școlii de Belle Arte din București. Înfrângerile suferite de armata română la scurt timp după intrarea în Marele Război și apropierea trupelor germane de capitală l-au determinat pe doctorul Dona să se retragă în Moldova, alături de familie.

Jurnalul de față, absolut inedit, a fost scris între ianuarie 1917 și noiembrie 1918 și reprezintă o tulburătoare mărturie a lunilor petrecute în pribegie, consemnând evenimentele vieții de familie pe fundalul unui episod istoric decisiv pentru România în timpul Primului Război Mondial.

RAUL DONA
JURNALUL
UNUI MEDIC MILITAR
1917-1918

cu acuarele și desene de
NICULINA DELAVRANCEA-DONA

Ediție îngrijită de
Iulia Vladimirov și Viorica Milicescu

 HUMANITAS
BUCUREȘTI

Coperta: Ioana Nedelcu
Tehnoredactor: Manuela Măxineanu
Corector: Cecilia Laslo
DTP: Radu Dobreci, Dan Dulgheru

Tipărit la: Monitorul Oficial R.A.

© HUMANITAS, 2018, pentru prezenta ediție

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

Dona, Raul

Jurnalul unui medic militar: 1917–1918 / Raul Dona;

cu il. Niculinei Delavrancea-Dona; ed. îngrijită de

Iulia Vladimirov și Viorica Milicescu; pref. și note de

Iulia Vladimirov; cuvânt înainte de Viorica Milicescu. –

București: Humanitas, 2018

ISBN 978-973-50-6052-7

I. Delavrancea-Dona, Niculina (il.)

II. Vladimirov, Iulia (ed.; pref.; note)

I. Milicescu, Viorica (ed.; pref.)

821.135.1

Editura HUMANITAS

Piața Presei Libere 1, 013701 București, România

tel. 021/408 83 50, fax 021/408 83 51

www.humanitas.ro

Comenzi online: www.libhumanitas.ro

Comenzi prin e-mail: vanzari@libhumanitas.ro

Comenzi telefonice: 021.311.23.30

Cuprins

Cuvânt înainte (Viorica Milicescu)	7
Prefață (Iulia Vladimirov)	11
Notă asupra ediției	17
Raul Dona, Jurnal	
29 ianuarie 1917–12 noiembrie 1918	21

Notă asupra ediției

Manuscrisul doctorului Raul Dona ajunge acum pentru întâia dată la cunoștința cititorilor. Lucrarea face parte din fondul de volume și documente care au aparținut Emiliei Șt. Milicescu, bine-cunoscut editor al operei scriitorului Barbu Delavrancea, și constă într-un caiet cu coperte din carton pânzat, scris cu creionul, motiv pentru care unele pasaje au fost greu de descifrat. Jurnalul conține, de asemenea, un număr de 39 de desene, în creion negru sau în acuarelă, o mică fotografie (decupată dintr-o revistă), un boboc de garoafă primit de la soție, precum și două fragmente de ziar, parțial lizibile. Majoritatea desenelor au fost realizate pe coli de hârtie mai groasă, iar ulterior au fost decupate și lipite pe filele caietului, între diferite pasaje de text.

În ediția de față, textul manuscrisului este redat integral și fidel. Au fost păstrate particularitățile lexicale și gramaticale specifice vremii, cu variațiile lor, recurgându-se la actualizarea ortografiei și a punctuației în conformitate cu normele actuale. Scrierea cu majuscule se supune aceluiași reguli, cu excepția situațiilor în care este evidentă dorința autorului de a marca importanța unui anumit termen sau a unei idei („Adevărul“, „Ideal Național de Carnaval“). Au fost menținute, de asemenea, particularitățile grafice specifice limbii franceze, ale cărei influențe sunt evidente pe parcursul întregului text și constituie o marcă a stilului adoptat de autor. Au fost ortografiate corect numele proprii și denumirile geografice, păstrând însă preferința autorului pentru forma Tekir/Tikir, în loc de Techirghiol.

S-au transcris cu italice sublinierile existente în manuscris, cuvintele de origine străină și cele referitoare la copil, bună parte din ele fiind modificate sau inventate (*pimbale, kisoale, lunili, caboș, țuapi*). Au fost păstrate, de asemenea, cuvintele scrise în întregime de autor cu majuscule. Cuvintele care au rămas nedescifrate au fost marcate cu [il.], iar cele pe care autorul le-a lăsat, într-un paragraf, necompletate,

cu cinci puncte (.....). În cele câteva situații în care am constatat lipsa unui cuvânt indispensabil fluenței textului, l-am redat între paranteze drepte, opțiune pe care am urmat-o și în cazul întregirii abrevierilor.

Împărțirea cronologică a jurnalului îi aparține autorului.

Pentru sprijinul acordat în obținerea datelor referitoare la contribuția medicilor participanți la Primul Război Mondial, precum și pentru informațiile legate de parcursul profesional al doctorilor Raul și Iosif Dona, aducem mulțumiri Bibliotecii de istoria medicinei din cadrul Institutului Național de Sănătate Publică.

29 Ianuarie 1917 Vaslui.

Brăgă Iucină

Astăzi ai împlinit un an - tu nici un di-
tamen și măcar tu sunt fericiți să te aiba, așa dragată și
ți-au serbat ziua de azi. Poate că o să vezi o dată să
ști cum, iată: Eri totuși după masa am pregătit în
onoarea ta o ... colivă! ^(p. n. r.) Pe timpurile astăzi e mare
lucru să poți face și o colivă. Am spart nucii, le-
am curățat până seacă țigăni, am ales grâul bob de
bob și până la 11 1/2 noaptea de abia am coprat
cu pisatul nostru și cu furtul grâului. Și pentru
prima dată în viața mea că fac colivă. Mi-adu-
camente că măcară mea facea pentru tatăl meu
totdeauna la Sta Nicolae - ziua lui - tradițional
colivă care mi se pare delicioasă. De când a
mărit ea ⁽⁸⁸⁾ n'am mai mâncat așa ceva.
Astăzi de dimineață ca tot timpul, de - 15, m'am
sulet și am fragmentat grâul, cu zahăr și mi-
am presărat pesmet și cu cafea aromatizată

29 ianuarie 1917, Vaslui

Dragă Ienină¹,
Astăzi ai împlinit un sfert de an. Tu nici nu știi: tătucul și măicuța ta sunt fericiți să te aibă așa drăguță și ți-au serbat ziua de azi. Poate că o să vrei odată să știi cum – iată: ieri toată după-masa am pregătit în onoarea ta o... colivă (p[en-
tru] noi)! Pe timpurile astea e mare lucru să poți face și o colivă. Am spart nuci, le-am curățit până seara târziu, am ales grâul bob de bob și până la 11½ noaptea de abea am isprăvit cu pisatul nucilor și cu fertul grâului. E pentru prima oară în viața mea că fac colivă. Mi-aduc aminte că măicuța² mea făcea pentru tătucul³ meu totdeauna la S-tu Nicolae – ziua lui – tradiționala colivă, care mi se părea delicioasă. De când a murit ea ('88), n-am mai mâncat așa ceva.

Astăzi de dimineață, cu tot frigul de –15, m-am sculat și am frământat grâul, cu zahăr și nuci, am presărat pesmet, și,

1. Diminutiv al numelui ficei, Niculina, alături de numeroase alte variante, precum Nuni, Nuca, Ieninul etc.

2. Emilia Dona (1840?–1889), n. Pester-Wirth. A avut trei surori: Luiza, Ana și Carlotta. Luiza s-a căsătorit cu istoricul V.A. Urechia, cu care a avut trei copii: Nestor, Corina și Alceu. După despărțirea de Luiza, Urechia s-a recăsătorit cu Ana (Zettina).

3. Nicolae Dona (1833–1916), general român, șef al Marelui Stat-Major (1884–1886). A participat, în calitate de comandant, la Războiul de Independență. O stradă din București îi poartă numele.

cu cafea amestecată cu cacao, ți-am scris pe „turta“ ta de colivă un „Vivat, Ienina!“ . Jubi¹, care a dejunat astăzi cu noi pentru ultima oară, căci pleacă mâine din Vaslui cu spitalul lui la Călugăreni, într-un sat urâcios, a găsit-o și el minunată coliva în sănătatea ta și ne-am bucurat cu toții, privindu-te cum ne zâmbeai și cum te îngânai cu măicuța ta: *aa, aoo, oo, ga!*

De două zile ne ești mai bine; începuseși să nu mai sugi și să plângi toată ziua și toată noaptea – ne chinuiai, Ienino. Alaltăieri pe la 9 seara, văzând că nu mai te potolești, că ești din ce în ce mai enervată, că nu vrei nici să dormi, nici să papi *buntâk*, te-am luat în brațe, bine înfocolită, și te-am plimbat prin zăpadă, pe gerul grozav ce era și te-ai calmat respirând aerul curat – ai adormit îndată. Când ne-am întors în odaie ai supt bine din *buntâk* și de atunci te-ai refăcut: Ieninul, purceluș roz la față și cu cărnurile „ferme“, căci te fleșcăiseși aproape, Ieninule, în zilele de boală, și noi ne topeam de mila ta. Afară un frig groaznic, în piață nimic de cumpărat, pâinea infamă de război, veche de 3 zile totdeauna și de abia o căpătăm, lemne nu se găsesc decât cu cea mai mare greutate și atunci de abia pentru câteva zile – cioate putrede de plop sau tei de la ovreiul speculant. Ieninule scump, o să vie o vreme când nu o să-ți vie să crezi prin ce greutateți au trecut părinții tăi în anul acesta de război și de mizerie și nenorocire generală. Țărișoara noastră e luată: din trei părți, două. În ce a mai rămas neluat s-a-ngrămădit tot ce a fugit, de pe oriunde au invadat deodată 5 dușmani (bulgari, turci, germani, unguri și austrieci). Cei de pe aci, localnicii, ne-au primit cum ar primi lupii flămânzi oile, sau corbii o mortăciune neputincioasă. Comparația nu e deloc exagerată. Este parcă un necaz indicibil pe tot ce este refugiat. Refugiații de munteni – după

1. Doctorul Iosif N. Dona, fratele autorului.

alții puturoșii de munteni – au venit aci în Moldova, pe capul nostru. Ne scumpesc prețurile, ne mănâncă și consumă tot. Din cauza lor nu ne poate merge bine – ne vindem, cari avem, tot ce avem mai prost, tot ce nu s-ar cumpăra în alte timpuri, vindem acum pe prețuri fantastice, toate mardalele¹ sunt la preț – căci refugiații au nevoie... pă ei deci să-i jupuim, fără milă. Din cauza războiului, noi, negustorii, nu putem aduce marfă, deci nu câștigăm. Hai să vindem ce avem vechi pe prețuri *însutite* și ne scoatem orice pagubă. Zis și făcut: laptele cel mai prost se vinde 1,30-1,60-2 lei litrul, oul 50 bani și vor 30 bani, găina 6 lei-7, și nu se găesc. Carne numai de vită bolnavă, obosită, care nu mai trage, care ar muri mâine – o taie astă-seară și ți-o vinde cu osul în prețul cărnei. Pâinea e oribilă, totdeauna rece, de 2-3 zile, cu făina mucedă, pute, de nemâncat. Untură nu se găsește deloc, brânză a fost odată ca niciodată...

Din toți negustorii, cei mai *hoți* sunt spițerii. Tot ce au *avut* vechi în dugheană au vândut și vând pe prețuri exorbitante,

1. Rămășițe dintr-o marfă învechită.

Pou
Koume
Eul
Bith

sub pretext că nu mai pot găsi. Un metru de tub de cauciuc vechi, turtit, plesnit se vinde cu 45 lei, și nenorocitul care are nevoie plătește. E sigur că acel tub nu este nici adus, nici cumpărat acu de spițer, ci a zăcut de ani poate în vreun sartar, a costat 3-4 gologani și azi e vândut pe 45 lei!

Eu, ca doctor, am plătit pentru un metru de pânză Bil[l]-roth pentru Ienina, ca să nu-și îmbibe fașa de pichet din pelincile... ude, 10 lei metrul, deși ruloul din care-mi taie sta de ani în prăvălie (nu cumpără nimenea). La fiecare nouă cumpărare de 1 metru, prețul se ridică cu 3-4 lei dacă nu te opui vehement, dovedindu-i că n-a adus acum același rulou de data trecută...

Astfel merg lucrurile acum, nimenea nu pune *le holà*¹ acestor speculanți. Ovreeii nu se lasă mai prejos: pastrama a ajuns 8 lei kg, vinul, poșircă infamă, 3 lei, și nu vrea să-ți vândă decât cu mofturi. Apa nu curge decât o oră dimineața și țevile sunt înghețate, așa că nici apă nu ai. Din toate lipsurile, focul a fost cel mai chinuitor. Goana după lemne, milogeala și amănările m-au făcut să am un fel de delir de lemne: nu mai mă gândeam decât la lemne, eram continuu preocupat de ideea de a găsi mijlocul să mă aprovizionez cu lemne, să nu-mi răcească Ieninul și măicuța lui scumpă și dulce, care e și ea chinuită de atâtea lipsuri. Face pe bucătăreasa, pe doica și pe servitoarea, se chinuiește cu câte o tâmpită de slujnică care nu știe nimic. Suferă mojiciile proprietarilor unde stăm, cari au cea mai feroce rea-voință față de noi: ne refuză un topor pentru a crăpa un lemn sub motiv că se strică toporul, ne ia o cratiță împrumutată tocmai când ne-ar trebui, vine prin odaie și ia câte un obiect ce nu-i trebuie sub motiv că e al lui, ne fură lemnele când și cât poate. Noi am

1. *Mettre le holà* – a restabili ordinea (fr.).